

DĖL PAVADINIMO "KERZONO LINIJA"

"Kerzono linijos" pavadinimas yra gerai žinomas beveik kiekvienam, studijuojančiam Rytų Europos istoriją, tačiau šios sąvokos kilmė vis dar neaiški. Iš tiesų šis pavadinimas – tai pačių istorikų sukurtos painiavos pavyzdys.

Istoriniai tyrinėjimai apie "Kerzono linijos" nustatymą gali būti labai apgaulingi. Norint nustatyti šios painiavos dydį galima būtų pradėti nuo amerikiečių apžvalgininko James R. Hooker pareiškimo. Jis kritikavo istorikus net už pačios sąvokos vartojimą, esą lordas Kerzonas neturėjęs nieko bendro su linija, vadinama jo vardu, o kalbėdamas apie pačios linijos atsiradimą, Hooker pažymėjo, kad ji apskritai nebuvo "užfiksuota". Kita vertus, vokiečių istorikas Gotthold Rhode pripažino, kad liniją nustatė Paryžiaus taikos konferencijos komitetas 1919 metų gruodžio 8 dieną, tačiau jis klaidingai teigė, kad Kerzonas nesužadino rimto vaidmens įtikinėjant lenkus pasitraukti už šios linijos 1920 m. liepos mėnesį¹.

Iš tikrųjų po Pilsudskio nesėkmių skverbiantis į Ukrainą 1920 m. liepos mėnesį, Vakarų valstybės numatė dvi linijas. Viena jų, su kuria sutiko Lenkijos atstovas Stanislaw Grabski Jungtinių Tautų Spa konferencijoje 1920 m. liepos 10 d., numatė ribą, iki kurios turėjo atsitraukti Lenkijos kariuomenė, norėdama sulaukti Jungtinių Tautų paramos kovoje su bolševikais. Tai buvo linija, numatyta Taikos konferencijos komisijoje Lenkijos klausimu 1919 m. gruodžio mėnesį. Taigi galime sakyti, kad nustatant 1920 m. liepos mėnesio liniją, Kerzono vaidmuo buvo menkas.

Nustant antrąją liniją, Kerzono vaidmuo buvo gerokai didesnis. Tą liniją nurodė Kerzonas 1920 m. liepos 11 d. telegramoje sovietinei vyriausybei. Joje buvo reikalaujama gerbti Lenkijos teritorijos neliečiamumą ir patraukti sovietinę kariuomenę į rytus nuo linijos, nustatytos gruodžio 8 dieną. Tarp šių dviejų linijų turėjo būti neutrali teritorija, kurioje šiaurėje buvo ir Vilnius. Vakarų valstybės buvo numa-

čiusios, kad Lietuva, kartu su Vilniumi, tarnaus kaip buferis tarp Sovietų Rusijos ir Lenkijos karinių pajėgų².

Tačiau sovietų armija nepaisė antrosios linijos, kuri dėl tikslumo ir turėtų būti vadinama Kerzono linija, ir tęsė puolimą, pasiekė net Varšuvą, kur buvo Pilsudskio sustabdyta. 1920 m. rugsėjo mėnesį, kai sovietiniai ir vokiečių diplomatai suteikė gruodžio 8 dienos linijai naują reikšmę, sulaikydami lenkus nuo pakartotinio puolimo rytų kryptimi, riba, su kuria sutiko Grabski, imta vadinti "Kerzono linija"³. Mokslininkai pagaliau priėmė šį terminą, nesigilindami į jo kilmę. O tikroji Kerzono linija faktiškai pripažino Lietuvos nepriklausomybę su jos sostine Vilniumi.

University of Pennsylvania

Vertė: Violeta Motulaitė

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA:

¹ Žiūr.: *James R. Hooker*. Lord Curzon and the "Curzon Line" // *Journal of Modern History*, 30, 137 - 38; *Gotthold Rhode*. Die Entstehung der Curzon - Linie // *Osteuropa*, 5, (1955), 81-93; *Witold Sworakowski*. An Error Regarding East Galicia in Curzon's note to the Soviet Government // *Journal of Central European Affairs*, 4 (1944).

² Žiūr.: *Documents on British Foreign Policy*. First Series, 8, 524 - 30; *Ten pat*. First Series, 2, 470; *British and Foreign State Papers*, 112, 471 - 72; *Alfred Erich Senn*. *The Great Powers, Lithuania and the Vilna Question*. Leiden, 1966.

³ Šis terminas vartojamas remiantis Lenkijos - Lietuvos riba, nustatyta vokiečių diplomatų Kaune ir Varšuvoje. - *Auswärtiges Amt*, Bonn, *Politisches Archiv*, Abt. IV, Polen, Po23, Polen/Russland, Bd. 3 ir 4.